

Szavatosság a Magánjogi Törvénykönyv tervezetében (1370—1407. §.)

Jóllehet a kereskedelmi törvénynek ügyleti és személyi hatálya, amely tudvalevőleg a kereskedelmi jog uralmát mindazokra az ügyletekre kiterjeszti, amelyeknél legalább az egyik ügyletkötő fél kereskedő (264. §.), csak aránylag szűk körre korlátozza az ingójavak forgalmában az adás-vételi ügyletekre vonatkozó általános magánjogi szavatossági szabályok uralmát, a kereskedelem és ipar szempontjából mégis sokkal nagyobb jelentőségű probléma az, hogy jövő magánjogunk törvényi rendelkezései miként alakulnak, sem mint ez első tekintetre látszik. Fel lehet tételezni, sőt egész biztosra vehető, hogy a megalkotás stádiumához közeledő magánjogi kódexünk élettartama sokszorosan meg fogja haladni a kereskedelmi törvény még hátralevő életidejét. Nem kell különösebb jóstehetség annak előremondásához sem, hogy amennyiben a Ker. törv. reformja előbb vagy utóbb bekövetkezik, a törvény ügyleti és személyi hatályának ezt a sokat támadott intézkedését olyképen fogják korlátozni, hogy a Ker. törv. ugynevezett szigorú rendelkezései nem kereskedőkre ki ne terjedjen. E reform megvalósítása esetén az általános magánjog alkalmazási köre tetemesen ki fog szélesedni. Ennek folyományaképpen a köztörvényi adás-vételi ügylet szabályai oly ügyleti csoportokra is alkalmazást fognak nyerni, amelyekre eddig a Kt. szabályai voltak irányadók. De ettől eltekintve sem nem lehet közömbös a kereskedelem és ipar szempontjából az, hogy a magánjog ezen szabályait miképpen fogják megalkotni, mert a Kt. 2. §-a értelmében a magánjog ugyancsak jogforrása a forgalmi ügylet szabályainak. Ott tehát, ahol a Kt.-ben nincsen megfelelő intézkedés, sem kereskedelmi szokás nem alakult ki, másodsorban az általános köztörvény rendelkezései lesznek irányadók. Sőt még ezen túlmenőleg tapasztalathból tudjuk azt is, hogy milyen erős kölcsönhatásban van a két jogterület egymással. Tudjuk, hogy a Kt. rendelkezései mennyire irányítólag hatottak a magánjogi bírói gyakorlat kialakulására és viszont a magánjogi gyakorlat mennyire befolyásolta a Kt. rendelkezéseinek mikénti értelmezését. A szavatossági kérdés szempontjából ez annál is inkább így van, mert amint ismeretes a Kt. a szavatossági jogintézményt nem szabályozza kimerítően, hanem beéri a szavatossági jogok felsorolásával és az elévülési idő meg-

állapításával. (348—350. §.) Minden egyéb idevágó problémát nyitva hagy és fenntart az általános magánjog számára. A Magánjogi Törvénykönyv tervezetének a szavatosságra vonatkozó szabályai egészen jelentéktelen változtatásoktól eltekintve teljesen megegyeznek az u. n. Bizottsági szöveggel. Az eltérések abból állanak, hogy utóbbinak kevésbé áttekinthető és nehézkes utalási rendszerét külsőleg jobban tagolt és számokra való hivatkozástól megtisztított folyamatosabb szövege váltotta fel. Érdemi változás azonban nem történt.

Bár a szavatosság nemcsak a vételi ügylet körében bír gyakorlati jelentőséggel, hanem egyéb kétoldalu visszterhes szerződéseknél is, praktikus jelentősége mégis elsősorban az adás-vétel körében mutatkozik. Ez az oka annak, hogy mint egyéb kodexek, úgy a MT. is adás-vételi ügylet keretében adja a szavatosság szabályozását. Megállapítható az is, hogy a szavatosság az ingatlan adás-vételnél aránylag ritkán fordul elő, ellenben annál gyakrabban az ingókra vonatkozó ilyen szerződéseknél. Ebből a megállapításból bizonyos következtetések vonhatók azokra a főszempontokra, amelyeknek a szavatosság mikénti szabályozásánál érvényesülniök kell. Ilyen főszempont mindenekelőtt az, hogy a megkötött és a teljesített ügyletek függősége ne tartson kellenél hosszabb ideig, s hogy a felek egyike se maradjon kellenél tovább, huzamosabb időn át abban a bizonytalanságban, hogy a másik fél részéről ellene netán még igények lesznek érvényesíthetők. A helyes jogpolitika azt kívánja, hogy a teljesezésbe ment jogügyletek végleg lelikvidálnak tekintessenek és ne lebegjen az ügyletek felett sokáig a bármely irányu megtámadás lehetősége. A felek az adás-vételi ügyletet lezártak tekintik a szolgáltatások kölcsönös kicserélésével. A szavatosság az a nyílás, amelyen át behatolhat az az erő, amely szétrobbanthatja a már látszólag befejezett eredményeket. Mint-hogy a MT. semmiféle rendelkezést nem tartalmaz arra vonatkozólag, hogy a vevőnek, mint a szavatossági jogosultság kandidátusának mennyi idő alatt kell megejtenie az átvett dolog megvizsgálását, még kevésbé arra vonatkozólag, hogy mennyi idő alatt kell értesítenie az előadót, a felfedezett szavatossági hiányokról, az első aggály, mely ebből felmerül az, hogy e körül a kérdés körül nagymérvű bizonytalanság fog keletkezni, amely a perek megszorodására vezet. Nem döntheti meg ezt az aggályt az az ellenvetés sem, amely a szerződések teljesítésére vonatkozó általános szabályokra utal. Az az általános szabály ugyanis, amely előírja, hogy az adósnak kötelezettségeit úgy kell teljesíteni, amint az tekintettel az

eset körülményeire a méltányosságnak megfelel (1084. §.) annyira semmitmondó, hogy a tárgyalt vonatkozásban egyáltalában nem hozza közelebb a nehézség megoldását. Ha elfogadjuk is azt, hogy az általános magánjogi törvény nem statuálhat e tekintetben oly szigorú szabályokat, aminők a *Kt.*-ben az áru megvizsgálására és a hiányokról való értesítésre foglaltatnak, a tervezetnek ezt a hallgatását nem tarthatjuk helyesnek azért, mert nagyfokú bizonytalanságra, visszaélésekre és a perek szaporodására szolgálhat okul. Indokoltnak mutatkozik tehát oly szabály felvétele, amely előírja azt, hogy a vevő az adás-vétel tárgyát a normális gondosság kifejtésével lehetőleg mihamarabb megvizsgálni és a netáni fogyatékoságról a másik felet értesíteni tartozik. A kereskedelmi forgalomban indokolt szigor, amely a haladéktalan és azonnali cselekvésre vonatkozik, itt megfelelő enyhítésekkel lesz felcserélendő.

Nem találó az az ellenvetés sem, amely a hat havi elévülési időben látja korlátját a bizonytalanság túlhosszu időn át való fenntartására. Ily irányú praxis kialakítása, amely t. i. ezt a hat havi határidőt feltétlenül nyitva hagyja a vevő számára a vizsgálás és értesítés véghezvitelére, nem felel meg a mai forgalmi élet követelményének. Ettől eltekintve annyiban veszélyes is, hogy rosszhiszemű felek részére időt enged, hogy utóbb állhasson elő kifogásokkal a megváltozott viszonyok, vagy saját kötelezettségének elhárítása céljából, holott mindezt már előzőleg megtehetette volna. Ez a legális kereskedelemnek igen fontos érdekeit veszélyezteti, s ha mégannyira koncedáljuk is azt, hogy az általános magánjogi törvénykönyvnek elsősorban az a feladata, hogy a nagyközönség érdekeit szolgálja, ez nem mehet odáig, hogy egyik, vagy másik társadalmi, vagy gazdasági osztály érdekeit ok nélkül elhanyagolja. Minthogy pedig az esetek aránytalan nagy többségében az eladó kereskedő, a tervezet mai szabályozása mellett biztosra vehető, hogy a tervezetnek jelenlegi formájában törvényre emelkedése esetén a forgalombiztonság rovására visszaesés fog mutatkozni.

A *MT.*-nek ezen most tárgyalt hiánya azért is érthetetlen, mert a *Kt.*-nek a laikus közönségre bár kétségtelenül tulszigorú rendelkezései a gyakorlat enyhítésével többé-kevésbé már átmentek a köztudatba és így a ténylegesség fenntartása szempontjából is helyesebb lett volna elvileg a jelenlegi praxishoz simuló rendezés. Annál is inkább áll ez, mert a törvényt magyarázat bizonyára nem fogja kiaknázatlanul hagyni azon akontraristikus érvet, amely a *MT.*-nek ezen kérdések agyonhall-

gatásából, szemben a Kt. és a gyakorlati álláspontjával levezetni lehet.

Lényeges eltérést jelent a mai helyzettel szemben a MT. 1388. §-ában statuált az a jogszabály, mely a vevő részére biztosítja azt a kedvezményt, hogy az általa gyakorolt jog választásától mindaddig eltérhet, amíg eziránt az eladóval megegyezést nem létesített, avagy amíg a bíróság jogerős ítélettel az ügyet el nem döntötte. Megegyezés esetén is eltérhet a korábbi választástól, ha a másik fél nem teljesíti azt, amit a megegyezés alapján teljesítenie kellene. Ez az álláspont ellenkezik a vagylagos kötelekre vonatkozó általános szabályokkal, s ellenkezik e kérdésben kifejlődött birói gyakorlattal. Ellenkezik továbbá azzal a magasabb jogelvvvel is, amely ki akarja zárni a másik fél hátrányára való spekulatív várakozást. A mai jogállapot szerint az a fél, aki több jog közül vagylagosan választhat, tartozik ezt a jogát mielőbb gyakorolni. Ugyancsak a mai jogállapot szerint, a már egyszer történt jogválasztástól a jogosult fél többé el nem térhet. A jogválasztások (concretio obligatorum) legkésőbb a kereset megindításával bekövetkezik. Egy időn át a birói gyakorlat a jogválasztást már kimerítettnek látta a félnek a másik félhez intézett perenkívüli nyilatkozatával is. De arra, hogy az alternatív kötelelem jogosultja, a megegyezés alapján létesített jogválasztásoktól eltérhessen, avagy hogy a jogerős ítélet meghozataláig bármikor újból választhasson (esetleg többször is), erre nincs precedens. De ilyen intézkedésekre nincs is szükség, mert ezzel visszaéléseknek nyitunk tág teret, nélkül, hogy ezt bármiféle jogos érdek megkivánná. A helyes megoldás tehát azt kívánná, hogy a szavatossági hitelező ha a másik féllel már megegyezett valamely jog gyakorlásában, avagy e jogát már keresetileg érvényesítette, ettől többé el ne térhessen, (kivéve persze a Pp. 188. §. pontjában szabályozott esetet).

Ha belső indokoltságát tekintjük az ilyen szabályozásnak, úgy még inkább arra az eredményre jutunk, hogy a MT. álláspontja nem megfelelő. A szavatosság ugyanis a kötelelemnek oly látszata, melyben az adós már úgy ahogy, de teljesített. A csalárdságot és rokoneseteket kikapcsoljuk. Tanujelét adta tehát teljesítési készségének. A hiba sokkal enyhébb, mint a nemteljesítés, vagy a késedelem esetén. Nincs ok arra, hogy ennek dacára szigorubban bánjunk az ily adóssal, és nagyobb koncessziókat tegyünk a jogosult fél érdekében, mint nemteljesítés, vagy késedelem esetén. Már pedig a MT. ezt az ide-oda ugrálást ott nem tűri el, következésképp itt még kevésbé lehet azt eltérni. A helyes szabályozás tehát azt kívánja,

hogy a vevő szavatossági jogai közül mindaddig választ-hasson, amig vagy a hitelező megegyezett valamelyik jog gyakorlásában, vagy pedig megegyezés hiányában igényét keresetileg érvényesítette. Ellenben megegyezés esetén azért, mert az eladó ezt nem tartja be, vagy per esetén, minden ok nélkül ne térhessen el a gyakorolt jog választásától. Megegyezés esetén módjában áll a vonatkozó adóst per útján szorítani a megegyezés betartására, viszont a per megindításáig számot vehet magában arra nézve, hogy melyik törvény adta jog gyakorlása felel meg leginkább érdekeinek.

Igen súlyos hátrányokat jelent főleg a közbenső kereskedelem jogos érdekei szempontjából a visszkereseti igénynek az előző eladóval a gyáros, a termelő, vagy nagykereskedővel) szemben való elenyészése, amely bekövetkezik akkor, ha a MT. szabályozása törvényerőre emelkedik. Amig ugyanis a közvetítő kereskedő, mint vevő és a gyáros, termelő, vagy nagykereskedő, mint eladó közti jogviszonyra a KT. rendelkezései nyerne alkalmazást, amely rendelkezések tudvalevőleg nemcsak szigorú formalitások betartását írják elő a vétel tárgyának azonnali megvizsgálása és kifogásolása tekintetében, hanem a kialakult gyakorlat szerint a szavatossági jogok mikénti érvényesítésére is, addig a MT. ismertett rendelkezései, mint láttuk, egész más irányba terelik a kérdés szabályozását. Mihelyt tehát a KT. 264. §-ának reformja bekövetkezik, — ami előbb-utóbb előreláthatólag feltétlenül meg lesz, — ugy a kereskedő nem fogja át-hárítani az eladójára a szavatosságból eredő azokat a jog-hátrányokat, amelyek miatt ő a nemkereskedő vevő, akire majdan a MT. szabályai kiterjednek, — vele szemben érvényesít. De mégha a kereskedelmi törvény jelenlegi szabályozása fennmarad is, akkor is jelentkezni fognak ily természetű hátrányok, mert az egészen kétségtelen, hogy a gyakorlat ma is szigorubbán alkalmazza a kereskedővel szemben a vonatkozó jogszabályokat, mint nemkereskedővel szemben. Előbbiektől sokkal szigorubbán megkívánja a formaszabályok betartását, mint az utóbbiaktól. A nemkereskedő vevő, csak hetek vagy hónapok múlva fog jelentkezni, hogy szavatossági hiba van. Már ez egymagában elegendő ahhoz, hogy az eladó kereskedő a maga előzőjére át ne háríthassa a bekövetkező joghátrányokat, mert vele szemben az ő eladója joggal hivatkozhatik a bejelentés elkészttségére, ugyanez áll a jogválasztásra vonatkozólag is. Amig ugyanis a nemkereskedő vevő a perben már érvényesített igénye helyett minden további nélkül más igényt is választhat, addig a kereskedő, aki a KT. szabályai szerint jár el, ezt

ugyanez nem teheti. Megtörténhetik tehát az, hogy a közbelső kereskedő, akivel szemben nemkereskedő vevője a perben igényt érvényesített, amely igényt az eladó per útján saját eladójával szemben továbbérvényesít, a per folyamán a választástól eltérve felbontást követel, holott az eladó a visszkereseti perben kötve van a választáshoz, s attól többé el nem térhet. Ez a helyzet igen sok igazságtalanságra adhat okot.

Nem mondható egészen aggálytalannak a M.T.-nek azon részletszabálya sem, amely kimondja, hogy az a vevő, aki szavatossági hiba miatt már egyszer árleszállítást kért és kapott, mincsem elzárva attól, hogy később felismert újabb hiba esetén ne kérhessen további árleszállítást, vagy esetleg más szavatossági jogot ne érvényesíthessen. Aggályos ez a rendelkezés azért, mert az a vevő, aki már rájött valamely szavatossági hibára, az nyilvánvalóan abba a helyzetbe került, hogy megvizsgálhatta a vétel tárgyát és megállapíthatta annak netáni fogyatkozásait. Ha ez a vizsgálata nem volt elég alapos, ez nem lehet jogos ok arra, hogy a vételi ügylet teljes leliquidálása még továbbra is függőben maradjon. Ennek a lehetőségnek nyitvatartása lazítani fogja a vevőnek ama kötelezettségét, hogy igyekezzék lehetőség szerint mielőbb megállapítani a dolog hiányait és ne kezdje azt bizonyos felületességgel, bizakodva abban, hogy később még mindig ráér a mulasztást pótolni.

Az ilyen intézkedések, hogy úgy mondjuk, népszerűségi szempontból sem helyeselhetők, mert a jognak egyik igen magas hivatása az is, hogy hozzászoktassa az embereket bizonyos fegyelmezettséghez és ahhoz, hogy ne csak saját érdekeikre ügyeljenek, de kellő tekintettel legyenek embertársaik jogos érdekeire is. A M.T. most tárgyalt szabályai ebből a szempontból sem állják a jogos kritikát. A kereskedelem és ipar jogosan foglalhat ezzel szemben állást.

Dr. Reitzer Béla.

Most jelent meg:

Munkaügyi bírói határozatok 1900—1928.

A magánalkalmazottak szolgálati és nyugdíjviszonyai.

Összeállította:

Dr. HOFHAUSER IMRE,
a budapesti kir. járásbíróság
munkaügyi bírója.

Az előszót írta:

Dr. DEGRÉ MIKLÓS,
a budapesti kir. ítélőtábla
elnöke.